

MIROSLAV ŠICEL INTER PARES OSOBNÉ OPASKE

Prof. Dr. Miroslav Šicels literaturgeschichtliches Werk wird in den Rahmen des gegenwärtigen Zustands der kroatischen Geschichtsschreibung gestellt. Beide waren wir Schüler des Lehrstuhlträgers Antun Barac's, der nach seinem Tod sehr geehrt wurde. Obwohl seine Geschichte der Jugoslawischen Literatur (in der von R. D. Kluge verarbeiteten und ergänzten deutschen Fassung als Geschichte der Jugoslawischen Literaturen bekannt!) eine Fehlleistung gewesen war, blieben nach ihm 2 Bände der Kroatischen Literatur (bis 1860), manche Monographien und mehrere wichtige Artikel zu einzelnen Fragen. Gleich nach dem Tode erschien eine größere Studie über sein Gesamtwerk (Stanko Lasić), aber der Lehrstuhl wurde durch Ivo Frangeš besetzt. Zwar knüpfte Frangeš an das Werk Barac's in dem er die Themata der Monographien des Verstorbenen (Vidrić, Mažuranić) neu bearbeitete, aber seine Methoden der «stilistischen Schule» standen fern von der meistens doch positivischen Untersuchungen seines Vorläufers. Später kamen zu Wort auch andere Forscher mit eigenen Annäherungen an das Gesamtmaterial der kroatischen Literatur (nach Frangeš's deutschsprachigen Geschichte etwa Dubravko Jelčić oder Slobodan Prosperov Novak) aber es war Miroslav Šicel, der mit seinen mehreren Kompedien dem geschaffenen Standard der Literaturgeschichte folgte. Er blieb seinem Lehrer im besten Sinne des Wortes treu, in dem er doch viel Neues in der Wahl des Materials und Einzelinterpretationen eingeführt hat. Er gab uns allen unumgängliche Einsichten in den literaturhistorischen Prozeß in Kroatien und sichere Einschätzungen der «Größe der Kleinen» (A. Barac) in der Entwicklung der Literatur vom 18. bis tief in das 20. Jahrhundert.

U vrijeme velike mijene koja je zahvatila i hrvatsku kulturu, zalazio sam još uvijek u prostorije GZH na Cvjetnom trgu, u kojima je uspješnog navodno direktora Milana Zinaića smijenio novi direktor – Zdravko Zidovec, a Nenad je Popović napustio kuću, pa ga danas poznajemo iz naklade «Durieux». S kućom sam još imao stare račune, pa sam tako ušao u razgovor sa Zidovcem. Novi direktor interesirao se prvenstveno za zapretane temeljce hrvatske kulture. Nešto sam tom prilikom prozborio o naslijeđu Blaža Jurišića (**Hrvatska**

slovnica, izdanje tekstova **Ante Starčevića** od kojih sam pošao radeći na disertaciji), ali mi je budući djelatnik MUP-a uzvratio s pitanjem o Ježićevoj povijesti hrvatske književnosti za koju je čuo da se studenti njome služe kao «šalabakterom». Potvrdio sam da sa se i ja, polažući «jugoslavenske književnosti» (pod «C») kod profesora Barca, služio tom knjigom, ali sam žustro reagirao:

«Zar kod živih profesora Frangeša i Šicela?»

Naš je diplomatski razgovor time završen, a GZH je uskoro krenuo kamo su krenula i mnoga druga ugledna poduzeća. Pa ipak, pitanje je ostalo otvoreno: rad na povijesti hrvatske književnosti morao se nastaviti. U tom času cjelovite knjige koja bi predočila svekoliko blago pisane hrvatske riječi «od stoljeća sedmoga» do Borisa Marune zaista nije ni moglo biti. Još uvijek se gledalo «a što će reći kneginja Marija Alekseevna?» (poslovična izrjeka iz Gribojedovljeve **Nevolje zbog pameti**). Sam sam tu «kneginju» upoznao, uređujući knjigu o **Hrvatskoj književnosti prema europskim** koja je dospjela pod knjižarske pultove. U knjizi nisu naime, prema njihovim zaslugama, prikazani pisci «partizani» odnosno «komunisti». «Kneginja» je tada nosila krinku stranačkog odjeljenja na tadašnjem «Trgu republike», ali je egzekuciju bila namijenila službenouljudnim «marksistima» s JRT-a ili pak dobro plaćenima stručnjacima za «polemike u hrvatskoj književnosti». Od izdanja «žute knjige» na engleskom jeziku ostao je torzo: otpala je sva hrvatska suvremenost!. Kruno Pranjčić i ja morali smo se iz uredništva povući. U takvim je prilikama revalorizaciju, recimo, **Ognjišta** mogao zastupati samo beograđanin Gojko Tešić: radio je izvan dosega hrvatske «kneginje».

Vrijeme je opraštanja, pa možemo vratiti kazaljku na satu u one prijelomne godine kada smo, Miro Šicel i ja sjedili u dvorani X. u žutoj zgradi na trgu hrvatskih vladara (mislim tu na kralja Aleksandra i maršala Tita) i slušali predavanja profesora Barca. Pogled mu se držao gornjeg lijevog ugla, predavanja su mu bila katkad začinjena ilustrativnim biografskim detaljima, ali smo ga rado slušali. Znali smo da će nas pitati gdje smo rođeni ili gdje smo maturirali pa tako uvesti u nama bliži književni svijet. Meni je, kao senjskom maturantu pripao, dakako, Silvije Strahimir Kranjčević, a Miro se jamačno kretao po Zagorju, možda čak i **Oko Lobora**... Nasljednika kao da Barac nije ni imao. Dr. Olga Šojat marljivo je vodila knjižnicu, Emil Štampar preznojavao se predajući (po Timofeevu) «teoriju književnosti», Dr. Milanu Ratkoviću dopuštena su predavanja o «znanosti o starijoj književnosti», tj. o zavrzlamama oko Osmana, a tek je kasnije stigao i Jure Kaštelan, ali s punomoćima samo za «teoriju književnosti» (katedra se održala do danas, a Jurin se izbor Ante Stamaća za asistenta pokazao sretnim). Poslije smrti prof. Barca, vakum je prijetio stolici za noviju hrvatsku književnost: književnost do preporoda magistralno je obradio već Kombol, pa studenti do danas imaju temeljni priručnik, a ažuriranje

udžbeničkog izdanja koje je izveo S. P. Novak uzoran je primjer obnavljanja znanstvene tradicije tamo gdje je dosegla svoje vrhunce. Barac je ostavio cijeli niz knjiga s nezaobilaznim člancima i esejima kao i pojedine monografije, ali je umro, prekinuvši svoj rad na sustavnoj povijesti od preporoda prema našim danima: stigao je do 50-tih godina i to već s pomoću kćeri Višnje. A u međuvremenu je nastala i njegova knjiga **Jugoslavenska književnost**, pisana po narudžbi i namijenjena inozemstvu, ali je ni preimenovanja u **Geschichte der jugoslavischen Literaturen** (ur. R. D. Kluge), pa ni osuvremenjivanja (2 poglavlja – od moderne do poslijeratne hrvatske književnosti pripala su M. Šicelu), nisu mogla spasiti: sama je nametnuta koncepcija bila, dakako, kriva! Napominjemo: i u Beogradu je cijenjena «studioznost» prof. Barca (tako R. Zogović u svom nasrtaju na **Primjere iz književnosti** Vice Zaninovića).

Poslije smrti Antuna Barca, prvi je na taj događaj reagirao Stanko Lasić: nije pisao nekrolog, nego je za «Pogled» sjedeći navodno u Kazališnoj kavani, napisao cjelovitu studiju koja je ostala nazaobilaznom u literaturi o najštovanijem književnom historičaru, uspostavljajući teorijski odnos prema njegovoj pojavi. Bilo je očito da Stanko niti ne pretendira da bude Barčevim nasljednikom: nastupio je kao historičar drugih ambicija.

Stanko Lasić i Miroslav Šicel nisu imali kvalifikacije i nisu mogli preuzeti pregrijanu Barčeu stolicu, Emil je Štampar uskoro otišao u Ljubljanu i ostao u zavjetnici: manja je odgovornost bila predavati hrvatsku književnost u Sloveniji; teret nacionalne funkcije nije pritiskao kao u zahtjevnom Zagrebu. Izbor je tada pao na lektora hrvatskog jezika i književnosti u Firenci; Ivo je Frangeš imao doktorat poredbene naravi, zagrebački studenti upoznali su ga kao vrsnog retora, a već se bio povezao i s domaćim nakladnicima. Izbor je odgovarao trenutku. Ivo je to shvatio na najbolji mogući način: znanstveno je nastupio na Barčevu terenu: pisao je o Vidriću kojega je **valeur stylistique** već Guberina zapazio, od Fortisa do Mažuranića bio je zapravo manji korak nego od Grižana do «Vinodolskog dolca» jedino se nije latio Augusta Šenoa kojemu je Barac posvetio svoju naglašeno sociološku (prema Sakulinu kao jedinomu Rusu kojega je «metodu» upoznao) studiju, ali sociologija više ionako nije bila u trendu. Frangeš se osvrnuo na druge teoretičare – romaniste. Sudjelovao je u osnutku «zagrebačke stilističke škole» kojoj je dao i ime. Samo je naoko postao Barčevim nasljednikom, ali ga nije ni pokopao. Uvijek je priznavao tradiciju!

U tom se okružju razvijao Lasić. Postao je pasioniranim istraživačem književnog idola bar dviju generacija, ali ni Krležin volumen mu nikada nije bio dovoljan: uzdizao ga je i ljutio se, čitao o njemu nečitke kritike, čitao i njega tamo gdje su drugi stali, hrvao se s njime tamo gdje je Ivo otkrivao stilističke fineze. Nije se obazirao na osobnu nazočnost «kneginje Marije Alekseevne» dok je čitao referat o **Sukobu na književnoj ljevici**, znajući da je

«drug Vlado» i sam u tarapanu s kraja 30-tih umočio svoje prste, ali je upravo to pridonijelo stvaranju mita o «sukobu» koji je značio daleko više, otpor zapravo globalnoj književnoj politici treće «Međunarotke» i to ne samo hrvatske nego i dijelova slovenske i beogradske inteligencije – s Krležom, dakako, na čelu.

Miro Šicel u to je vrijeme imponirao svojim mirom. On je sebe predstavljao, knjigu za knjigom, kao pravog Barčeva nasljednika. Nastavljao je tamo gdje je Barac stao; prvenstvenim je zadatkom smatrao i dalje pisanje sustavne povijesti hrvatske književnosti. Znao je, i u Barčevim poglavljima čitao, koliko je to mukotrpan posao. Sam žanr je bio konzervativan, sve su radikalnije inovacije doživljavale neuspjeh. Lanson je ostajao Lansonom. Dakoako, Šicel je pomno bilježio pomake koji su njegovi suvremenici vršili u periodizaciji, stilskim odrednicama pojedinih pojava, ocjenama pisaca i djela, ali su sheme ostajale nedinutim: povijest književnosti značila je za njega poznavanje društvenih i gospodarskih prilika, aktualnih političkih zbivanja, ali nikad nije zanemarivao činjenicu da takva povijest ne može opstati, ako ujedno ne bude poviješću književnih tekstova. Kročio je naprijed postepeno osvajajući nove terene; a to znači nova poglavlja i nove knjige, Znamo: najveći je pothvat na području historiae zamislio bio Slavko Goldstein. Njegova zamisao nije nikad do kraja ostvarena. Stalo se na 3. svesku – Književnost moderne. Napisao Miroslav Šicel. Najavljeni svesci 4. i 5. nisu nikad objavljeni. Nitko se tog posla nije htio primiti: bili smo opterećeni kojekakvim, pa i stvarnim, sukobima bilo to na ljevici bilo na desnici, akteri takve povijesti bili su među nama, živi a gdjekad i moćni. Nisu bili raščišćeni ni temeljni pojmovi koji zasijecaju u periodizaciju 20. stoljeća. Ukratko bilo je više razloga da i taj pothvat ostane velikim torzom u kojemu 3. svezak ima posebno značenje: Miro je ušao u pitanja hrvatskog moderniteta i nagovijestio pojavu avangarde, napisao je za «Liber» jednu od svojih najvršnjih knjiga. Bilo je to 1978. God. 2005. Pod naslovom **Moderna** preradio je tu knjigu za vlastitu **Povijest hrvatske književnosti**, i to ponovno za 3. njezin svezak. Nadamo se da sada ta povijest neće ostati torzom!

U međuvremenu naša se historiografija obogatila novim povijestima hrvatske književnosti. Frangešovom, pisanom za njemačko tržište, ali pristupačnom i u hrvatskom izvorniku; nacionalno ali i regionalno obojenom poviješću Dubravka Jelčića, a naposljetku i navodno za američke studente pisanom, ali svojim volumenom i potpunosti hrvatskom čitateljstvu jamačno primjerenijom, knjigom Slobodana Prosperova Novaka, koja se mnogo lakše čita u izdanju «Slobodne Dalmacije» po 29.- kn u nekoliko knjiga i s ilustracijama bez kojih su knjige sakate. Pouka: kupujmo redovno druga izdanja, gdjekad proširena i obnovljena! Jamačno će pouke tih izdanja znati pročitati i Miroslav Šicel: čitat ćemo ga sada odista kao primus inter pares!

SAŽETAK

Književnopovijesni rad prof. dr. Miroslava Šicela stavlja se u okvir trenutnog stanja hrvatske historiografije. Obojica smo bili učenici nositelja katedre Antuna Barca koji je nakon svoje smrti bio vrlo cijenjen. Iako je njegova povijest jugoslavenske književnosti (U njemačkoj verziji koju je R. D. Kluge pre-radio i dopunio, poznata je kao Povijest jugoslavenske književnosti!) bila pro-mašaj, iza njega su ostala dva sveska hrvatske književnosti (do 1860. godine), nekoliko monografija i više značajnih članaka o pojedinim pitanjima. Nedugo nakon njegove smrti pojavila se veća studija o njegovom cjelokupnom opusu (Stanko Lasić), međutim katedru je preuzeo Ivo Frangeš. Frangeš je doduše nastavio Barčev rad tako što je teme monografija svog prethodnika (Vidrić, Mažuranić) ponovo obradio, međutim njegove metode “stilističke škole” bile su daleko od uglavnom pozitivističkih istraživanja njegovog predšasnika. Kasnije su se za riječ javili i drugi istraživači koji su cjelokupnoj hrvatskoj književnosti pristupali na svoj način (nakon Frangešove povijesti književnosti na njemačkom jeziku recimo Dubravko Jelčić ili Slobodan Prosperov Novak), međutim Miroslav Šicel je bio taj koji je svojim sažetim prikazima (kompendijima) slijedio postignuti standard u povijesti književnosti. On je ostao vjeran svom učitelju u najboljem smislu te riječi, a ipak je unio toliko novoga u odabiru materijala i pojedinačnim interpretacijama. Svima nama je pružio prijeko potreban uvid u književnopovijesni proces u Hrvatskoj i sigurnu procjenu „veličine malih“ (A. Barac) u razvoju književnosti od 18. stoljeća pa sve do duboko u 20. stoljeće.